

Συγγραφή Επιστημονικών Δοκιμίων: Αρχές, Μεθοδολογία και Πρακτική

Εισαγωγή, σχεδιασμός ερευνητικής διαδικασίας, συλλογή υλικού

Κωνσταντίνος Σεραφειμίδης
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής
Διδάκτορας Ιστορίας της Μεταβυζαντινής Τέχνης
Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας | | Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η μεθοδολογία της έρευνας είναι:

- Ο συστηματικός σχεδιασμός της έρευνας
- Ένα σύστημα σκέψης και λύσης προβλημάτων που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της έρευνας
- Κανόνες και χαρακτηριστικά που πρέπει να πληρούνται κατά τη δημοσίευση των πορισμάτων

Συνεπώς, μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας είναι κάθε ενέργεια που πρέπει να κάνουμε από τον σχεδιασμό έως την ολοκλήρωση και κοινοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Κάθε επιστήμη ακολουθεί τους δικούς της μεθοδολογικούς κανόνες

Τα στάδια της συγγραφής μιας επιστημονικής εργασίας:

- Επιλογή θέματος
- Σχεδιασμός εργασίας (σκέψεις για τη δομή, το χρονοδιάγραμμα, τους σκοπούς)
- Επιτόπια/in situ παρατήρηση και φωτογραφική τεκμηρίωση
- Εντοπισμός πρωτογενών πηγών και βιβλιογραφίας
- Ταξινόμηση, αποδελτίωση και οργάνωση του υλικού
- Επεξεργασία, μελέτη και κριτική αξιολόγηση του περιεχομένου
- Συγγραφή εργασίας
- Διορθώσεις, επεξεργασία και μορφοποίηση κειμένων
- Κοινοποίηση αποτελεσμάτων (εξέταση, δημοσίευση σε επιστημονικά περιοδικά, βιβλία, συνέδρια κ.λπ.)

Τα στάδια μπορούν να διαφοροποιηθούν ανάλογα με την εμπειρία των ερευνητών

Επιλογή Θέματος Εργασίας:

α. Μπορεί να δοθεί από τον/την διδάσκοντα/ουσα

β. Μπορεί να επιλεγθεί από μια λίστα θεμάτων που έχει ανακοινώσει ο/η διδάσκων/ουσα

γ. Μπορεί να αναζητηθεί από τους/τις φοιτητές/τριες

γ. Το θέμα μπορεί να αναζητηθεί από τους/τις φοιτητές/τριες

Όμως, για να επιλέξω θέμα χρειάζεται προηγουμένως:

- Να έχω σκεφτεί πώς αυτό το θέμα **σχετίζεται** με το μάθημα, το Τμήμα, τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του διδάσκοντα,
- Να έχω συλλογιστεί πώς **σχετίζεται** το θέμα που θέλω να επιλέξω με τα **δικά μου ενδιαφέροντα** και **το γνωσιολογικό μου υπόβαθρο,**
- Να έχω κάνει μια σύντομη βιβλιογραφική έρευνα,
- Να έχω στο νου μου έναν ενδεικτικό τίτλο, ο οποίος θα οριστικοποιηθεί σε συνεργασία με τον/την επιβλέποντα/ουσα. Ο τίτλος πρέπει να είναι σαφής και περιεκτικός, καθώς βοηθά και εμάς και τους αναγνώστες να κατανοήσουν το θέμα της εργασίας.

Σχεδιασμός εργασίας (σκέψεις για τη δομή, το χρονοδιάγραμμα, τους σκοπούς)

Δομή εργασίας (σχεδιάγραμμα):

- Πρώιμη μορφή των περιεχομένων
- Οργάνωση των ιδεών διατηρώντας χρονική και λογική αλληλουχία.

Η λογική διάταξη των ιδεών είναι:

α. παραγωγική (γενικό $\rightarrow$ ειδικό) ή

β. επαγωγική (ειδικό $\rightarrow$ γενικό)

Την αλληλουχία αυτή θα ακολουθήσει η παράθεση των κεφαλαίων και των εννοτήτων

- Το σχεδιάγραμμα αυτό είναι ο οδηγός που βοηθά τον ερευνητή να οριοθετήσει τη σκέψη του και παράλληλα του δείχνει σε ποια κατεύθυνση θα κινηθεί η βιβλιογραφική αναζήτηση.

Ενδεικτική Δομή εργασίας.

Θέμα: Η Καπναποθήκη στην οδό Καπνεργατών 1 (σημ. Κ.Α.Π.Η. Δήμου Ξάνθης)

Παραγωγική διάταξη ιδεών (γενικό → ειδικό).
Παράδειγμα πρώιμης δημιουργίας σχεδιαγράμματος

1^ο Κεφάλαιο. Ο καπνός

2^ο Κεφάλαιο. Η Ξάνθη της όψιμης Οθωμανικής περιόδου και ο καπνός

3^ο Κεφάλαιο. Δομικά, μορφολογικά και τυπολογικά χαρακτηριστικά καπναποθηκών της Ξάνθης

4^ο Κεφάλαιο. Η Καπναποθήκη της οδού Καπνεργατών 1

5^ο Κεφάλαιο. Ζητήματα διατήρησης (και επανάχρησης σε άλλες περιπτώσεις)

Παράδειγμα προσπάθειας ανάπτυξης σχεδιαγράμματος

1^ο Κεφάλαιο. Ο καπνός

- Γενικά στοιχεία για τον καπνό
- Εμφάνιση, διάδοση και εισαγωγή του φυτού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία
- Παραγωγική διαδικασία

2^ο Κεφάλαιο. Η Ξάνθη της όψιμης Οθωμανικής περιόδου και ο καπνός

- Η πόλη της Ξάνθης από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 20^{ού} (Ιστορικό πλαίσιο)
- Η συμβολή του καπνού στην ανάπτυξη της πόλης
- Εταιρίες παραγωγής και εμπορίας καπνού, καπνέμποροι και εργάτες
- Πολεοδομικοί ανασχηματισμοί και μορφολογικά χαρακτηριστικά των νέων βιομηχανικών συνοικισμών της πόλης.

3^ο Κεφάλαιο. Δομικά, μορφολογικά και τυπολογικά χαρακτηριστικά καπναποθηκών της Ξάνθης

- Ο χώρος
- Δομικά υλικά
- Φωτισμός
- κ.λπ.

4^ο Κεφάλαιο. Η Καπναποθήκη της οδού Καπνεργατών 1

- Τόπος
- Σύντομο ιστορικό πλαίσιο
- Αρχιτεκτονική τεκμηρίωση (ανάλυση σε περισσότερα υποκεφάλαια)

5^ο Κεφάλαιο. Ζητήματα διατήρησης (και επανάχρησης)

Σχεδιασμός εργασίας (σκέψεις για τη δομή, το χρονοδιάγραμμα, τους σκοπούς)

Χρονοδιάγραμμα:

- Περιέχει τη χρονική σειρά υλοποίησης των διαφόρων εργασιών ή σταδίων της εργασίας
- Σας βοηθά:
 - α. Να ιεραρχήσετε τις προτεραιότητες σε κάθε φάση του έργου,
 - β. Να διακρίνετε τις διαφορετικές ενέργειες που θα χρειαστεί να κάνετε σε κάθε στάδιο της εργασίας σας,
 - δ. να αξιολογήσετε την πρόοδό σας,
 - ε. να προσηλωθείτε στην έρευνα και τη συγγραφή της εργασίας σας

Σχεδιασμός εργασίας **(σκέψεις για τη δομή, το χρονοδιάγραμμα, τους σκοπούς)**

Σκοποί:

- Καταγράφω τους λόγους για τους οποίους επιθυμώ να μελετήσω το συγκεκριμένο θέμα. Γιατί παρουσιάζει ενδιαφέρον το θέμα της εργασίας μου;
- Διευκρινίζω την κατεύθυνση και τους στόχους. Με τον τρόπο αυτό εστιάζω την προσπάθειά μου σε συγκεκριμένες ενέργειες.
- Σκέφτομαι τα προσδοκώμενα αποτελέσματα: Τι θέλω να αποδείξω ή να κατανοήσω με τη μελέτη και τη συγγραφή;

Γενικά, ο σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας είναι προπαρασκευαστικό στάδιο, το οποίο μας βοηθά να κατανοήσουμε το εύρος της εργασίας που θα κληθούμε να εκπονήσουμε, καθώς και κατά πόσο είναι εφικτή και υλοποιήσιμη η έρευνα και η προσέγγισή μας.

Επιτόπια/in situ παρατήρηση και φωτογραφική τεκμηρίωση

- Απαραίτητη σε εργασίες που δεν είναι αποκλειστικά βιβλιογραφικές
- Συνιστά το πρωτογενές υλικό της μελέτης μας
- Βοηθά στην καλύτερη κατανόηση του ζητούμενου της εργασίας
- Επιβεβαιώνει αν είναι εφικτή ή όχι η δυνατότητα μελέτης του θέματος που έχω επιλέξει
- Είναι πιθανό να προκαλέσει αλλαγές στο αρχικό σχεδιάγραμμα (δομή) της εργασίας, καθώς ο ερευνητής θα αποκτήσει πιο σαφή εικόνα για το θεματικό κέντρο της μελέτης του
- Βοηθά να εντοπίσουμε και να αποφύγουμε τα πληροφοριακά λάθη που μπορεί να συναντήσουμε κατά τη διάρκεια της μελέτης και της βιβλιογραφικής αποδελτίωσης

Εντοπισμός πρωτογενών πηγών και βιβλιογραφίας:

- Αναζήτηση σε βιβλιοθήκες
- Αναζήτηση σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και αποθετήρια
- Αναζήτηση σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες

Τρόποι αναζήτησης βιβλιογραφίας:

- Αναζήτηση σε βιβλιοθήκες.

Πριν να επισκεφτώ κάποια βιβλιοθήκη αναζητώ στο διαδίκτυο αν η βιβλιοθήκη αυτή διαθέτει ηλεκτρονικούς καταλόγους. Αν έχει, αναζητώ το υλικό που με ενδιαφέρει και σημειώνω τους ταξιθετικούς αριθμούς.

Οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες της Ελλάδας έχουν ηλεκτρονικούς καταλόγους:
Π.χ.:

- <https://opac.seab.gr> (Ενιαίος Κατάλογος Συνεργατικού Δικτύου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών)
- <https://www.lib.auth.gr> (Βιβλιοθήκη Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου)

Τρόποι αναζήτησης βιβλιογραφίας

- **Αναζήτηση σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες και αποθετήρια:**
- <https://repo.lib.duth.gr> (Αποθετήριο ΔΠΘ)
- <http://ikee.lib.auth.gr> (Αποθετήριο ΑΠΘ)
- <https://www.didaktorika.gr/eadd/> (Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών)
- <https://www.openarchives.gr/aggregator-openarchives/> (Open Archives | Ελληνικό επιστημονικό περιεχόμενο στον δημόσιο ψηφιακό χώρο)
- <https://helios-eie.ekt.gr/EIE/> (Αποθετήριο Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών)
- <https://anemi.lib.uoc.gr> (Ανέμη. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης)
- <http://www.elia.org.gr> (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο ΕΛΙΑ)
- <http://athoslibrary.blogspot.com> (Αγιορειτική Βιβλιοθήκη)
- <http://meteorallibrary.blogspot.com> (Μετεωρίτικη Βιβλιοθήκη)
- <https://www.greek-language.gr/periodika/mags> (Περιοδικά λόγου και τέχνης)
- <http://medusa.libver.gr/jspui/community-list> (Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας)
- <https://archive.org> (Internet Archive)
- <https://core.ac.uk> (CORE)
- <https://www.springeropen.com> (SpringerOpen)
- <https://www.scienceopen.com> (scienceOpen)

Τρόποι αναζήτησης βιβλιογραφίας:

- Αναζήτηση σε πλατφόρμες που περιέχουν ακαδημαϊκό υλικό (Academic Social Networking Sites)
- <https://www.academia.edu>
- <https://www.researchgate.net>
- <https://scholar.google.com>

Τρόποι εμπλουτισμού βιβλιογραφίας:

Περισσότερη έρευνα!

- Αναζητώ πρόσθετες πηγές χρησιμοποιώντας λέξεις κλειδιά στους τίτλους βιβλίων, άρθρων, πρακτικών συνεδρίων κ.λπ.
- Αναζητώ τη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε σε κάποια μελέτη που είναι σχετική με την εργασία μου.